

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 26 augusti 2008

Mål nr

Ö 130-07

SÖKANDE OCH KLAGANDE

PM

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Resning och klagan över domvilla

TIDIGARE AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom den 15 december 2004 i mål B 3775-03

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen beviljar den sökta resningen och förordnar att målet skall tas upp till ny behandling i hovrätten till den del det avser frågorna om PMs ansvar för grov oredlighet mot borgenärer, om hans skyldighet att ersätta staten för försvararkostnader vid tingsrätten och i hovrätten samt om hans

rätt till ersättning av allmänna medel för bevisning vid tingsrätten och i hovrätten.

Högsta domstolens förordnande den 26 juni 2007 att vidare åtgärder för verkställighet av hovrättens dom inte skall äga rum i vad den angår PM skall bestå.

Frågan om ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen skall prövas av hovrätten i samband med målet efter dess återupptagande.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Svea hovrätt dömde den 15 december 2004 PM för grov oredlighet mot borgenärer till fängelse tio månader. Högsta domstolen fann i beslut den 18 september 2006 inte skäl att meddela prövningstillstånd.

Genom beslut den 6 november 2006 har Högsta domstolen avslagit en tidigare resningsansökan och klagan över domvilla av PM.

PM har nu på nytt ansökt om resning och yrkat att Högsta domstolen skall i första hand ogilla åtalen mot honom för grov oredlighet mot borgenärer, befria honom från skyldigheten att till staten återbetala kostnaden för försvarare och tillerkänna honom full ersättning för beviskostnader eller i andra hand visa målet i nämnda delar åter till tingsrätten eller hovrätten. Han har också klagat över domvilla med samma yrkanden.

PM har yrkat ersättning för rättegångskostnader i detta ärende.

Riksåklagaren har motsatt sig att resning beviljas och att domen undanröjs på grund av domvilla.

Högsta domstolen har inhämtat ett yttrande från hovrätten.

Högsta domstolens har den 26 juni 2007 förordnat att vidare åtgärder för verkställighet av hovrättens dom inte skall äga rum i vad den angår PM.

SKÄL

PM har av hovrätten dömts för grov oredlighet mot borgenärer enligt 11 kap. 2 § brottsbalken i paragrafens lydelse före den 1 juli 2005 (se numera 11 kap. 1 § tredje stycket).

Ansvar för oredlighet mot borgenärer kan komma i fråga bl.a. för den som i vissa närmare angivna situationer med anknytning till obestånd ”förstör eller genom gåva eller någon annan liknande åtgärd avhänder sig egendom av betydande värde” (11 kap. 1 § första stycket brottsbalken).

Enligt åklagarens gärningspåstående hade bl.a. PM som ställföreträdare för fyra fastighetsbolag genom gåva eller gåvoliknande åtgärd avhänt bolagen egendom av betydande värde, när bolagen var eller kom på obestånd eller påtaglig fara förelåg för att så skulle bli fallet. Enligt åklagaren var brotten fullbordade i och med att egendomen styrdes undan från fastighetsbolagen till några förvaltningsbolag som PM kontrollerade, eftersom egendomen inte användes för fastighetsbolagens räkning eller med avsikten att några medel skulle återföras till de bolagen.

PM invände att egendomen hade investerats i ett hotellprojekt i Lettland och att avsikten varit att investerade medel skulle återföras till fastighetsbolagen så snart projektet färdigställts.

I sin dom angav hovrätten att den godtog PMs uppgift om hur investeringarna i hotellprojektet hade gått till. Hovrätten fann dock att fastighetsbolagens intäkter investerats i ett ytterst riskfyllt projekt. Det var, enligt hovrätten, uppenbart att utsikterna för bolagens ordinarie fordringsägare att få betalt minskades drastiskt eller i princip uteslöts som en följd av investeringarna och det förelåg därmed ett brottsligt avhändande. Detta ansågs av hovrätten vara fullbordat, när intäkterna styrts över till förvaltningsbolagen för investering i hotellprojektet.

PM har nu gjort gällande bl.a. att hovrättens rättstillämpning uppenbart strider mot lag, eftersom det enligt hans uppfattning inte kan vara fråga om något avhändande, när hovrätten funnit att fastighetsbolagens medel har använts för fastighetsbolagens egen räkning.

Riksåklagaren har anfört att hovrättens domskäl inte är klara när det gäller avhändandet. Enligt riksåklagaren framgår det emellertid med tillräcklig grad av tydlighet att avhändandet med hovrättens synsätt skett genom överföringen av medlen till de förvaltningsbolag som PM styrts över och inte kopplats till investeringarna i Lettland, som var ett senare led. Därmed skulle det – utom möjligen vid prövning av uppsåtsfrågan – sakna betydelse vad PM gjort med egendomen efter det att den styrts undan från fastighetsbolagen.

Även i den resningsansökan som avslogs den 6 november 2006 hävdade PM jämte annat att han inte gjort sig skyldig till något brottsligt avhändande. Med hänsyn till att han i förevarande resningsansökan i detta avseende utvecklat sin ståndpunkt på sätt som inte saknar betydelse och åberopat visst ytterligare material är Högsta domstolen oförhindrad att pröva frågan.

Hovrättens rättstillämpning får bedömas med ledning främst av vad som anförs i domskälen. Enligt vad som där sägs under rubriken ”Avhändandet” har hovrätten alltså godtagit PMs uppgifter om hur investeringarna i hotellprojektet gick till och har därvid inte ifrågasatt uppgiften att PMs avsikt var att de investerade medlen snarast skulle återföras till fastighetsbolagen när projektet färdigställts. Uppgifterna har lagts till grund för hovrättens prövning av frågan om ett avhändande skett. Hovrättens domskäl i den delen rör i allt väsentligt de ekonomiska riskerna med projektet. Vad som enligt domskälen utgjorde ett brottsligt avhändande var att fastighetsbolagens intäkter investerats i ett ytterst riskfyllt projekt trots att bolagen befann sig i ett svårt ekonomiskt läge och trots de negativa återverkningar för fastighetsbolagens ordinarie fordringsägare som investeringarna skulle få. Hovrätten har sedan kommit tillbaka till frågan om avhändandet i samband med bedömningen av PMs uppsåt och då upprepat att fastighetsbolagen avhänts egendom genom att bolagens intäkter investerats i ”det vidlyftiga hotellprojektet”.

Hovrätten har således kommit in på frågan vad som var avsett att ske med egendomen sedan den styrts undan från fastighetsbolagen, och rätten har fäst avgörande vikt vid de mycket begränsade möjligheter som ansågs föreligga att få avkastning på investeringarna eller återföra något av investerade medel. Mot den bakgrunden måste domskälen så förstås att fastighets-

bolagens egendom har investerats för dessa bolags räkning och att det således är själva risktagandet som innebär ett avhändande. Om hovrätten hade godtagit åklagarens ståndpunkt, att avsikten redan från början varit att ingen egendom skulle återföras till fastighetsbolagen, saknar de större eller mindre riskerna med projektet betydelse, eftersom ett eventuellt ekonomiskt utbyte av fastighetsbolagens egendom i så fall ändå inte skulle ha kommit de bolagen till godo.

Visserligen har hovrätten vid bedömningen av brottens fullbordan beaktat förvaltningsbolagens roll på så sätt att avhändandet ansetts fullbordat när fastighetsbolagens intäkter styrts över till förvaltningsbolagen för investering i hotellprojektet. Med hänsyn till sammanhanget kan inte i detta läsas in att förvaltningsbolagen tillgodoförts en värdeöverföring för att göra egna investeringar och att det är ett ekonomiskt risktagande av förvaltningsbolagen för egen räkning som avses i domskälen.

Frågan är därmed om det kan föreligga ett avhändande i den mening som avses i straffbestämmelsen om oredlighet mot borgenärer, när gäldenären använder sin egendom till mycket riskfyllda affärstransaktioner men likväl för egen räkning. De förfaranden som anges i bestämmelsen är – förutom förstörelse – avhändande genom gåva eller någon annan liknande åtgärd. Klart är att bestämmelsen tar sikte på förfaranden som typiskt sett framstår som mer klandervärda än andra förmögenhetsförsämrande åtgärder. Främst är det fråga om förfaranden som är omedelbart riktade mot borgenärernas intressen och som syftar till direkt överföring till ett annat rättssubjekt. (Prop. 1985/86:30 s. 24, 35 ff.) Särskilt mot bakgrund av förbudet mot analogisk tillämpning av straffbestämmelser i 1 kap. 1 § brottsbalken finns det inte rättsligt stöd för att betrakta riskfyllda affärstransaktioner som omfattade av den aktuella straffbestämmelsen just på den grunden att de är

riskfyllda ens vid höggradigt risktagande (jfr NJA II 1942 s. 497 om rekvisitet ”äventyrligt företag” i bestämmelsen om vårdslöshet mot borgenärer, numera 11 kap. 3 § brottsbalken). En annan sak är att den formella juridiska utformningen av en transaktion inte i sig skall ges någon avgörande betydelse vid bedömningen.

De omständigheter som hovrätten i detta fall har utgått från i sina domskäl innefattar inte förstörelse och inte heller något sådant gåvoliknande förfarande som åklagaren har gjort gällande. Domskälen kan inte anses uttrycka någonting annat än att hovrätten sett användningen av fastighetsbolagens egendom som en investering i egentlig bemärkelse, låt vara att investeringen uppfattats som mycket riskfylld och vidlyftig. Hovrätten har godtagit uppgiften att det var för investering i hotellprojektet som egendomen styrdes över till förvaltningsbolagen och har därvid inte ifrågasatt att PMs avsikt var att de investerade medlen skulle återföras till fastighetsbolagen.

De nu angivna omständigheterna innefattar i enlighet med vad som framgår av det förut anförda inte något avhändande i den mening som avses i straffbestämmelsen om oredlighet mot borgenärer. Den rättstillämpning som lagts till grund för den fällande domen mot PM strider därmed uppenbart mot lag, och hans ansökan om resning skall bifallas med stöd av 58 kap. 2 § 5 rättegångsbalken. Målet bör åter tas upp av hovrätten (58 kap. 7 § samma balk).

Vid den nu gjorda bedömningen saknas det anledning att ta ställning till PMs klagan över domvilla.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck (skiljaktig), Leif Thorsson (skiljaktig), Severin Blomstrand (skiljaktig), Per Virdesten (referent, skiljaktig) och Gudmund Toijer
Föredragande revisionssekreterare: Anna Flodin

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Severin Blomstrand, med vilken justitierådet Leif Thorsson förenar sig, är av skiljaktig mening beträffande frågan om resningsansökan i viss del bör avvisas och anför:

”I sin förra resningsansökan gjorde PM gällande att den rättstillämpning som legat till grund för hovrättens dom uppenbart stritt mot lag i den del där hovrätten funnit att fastighetsbolagens medel hade avhänts dessa bolag. I sin nya resningsansökan åberopar PM samma grund för resning. Han har emellertid inte anført eller åberopat någonting som motiverar att Högsta domstolen på nytt prövar frågan. Resningansökningen bör därför avvisas i denna del (jfr NJA 1986 s. 666 samt Cars, Om resning i rättegångsmål, 1959, s. 248 f.).

Överröstad härutinnan är jag i övrigt ense med majoriteten.”

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Per Virdesten är av skiljaktig mening i själva saken och anför:

”I det yttrande som Högsta domstolen har inhämtat från hovrätten citeras följande två stycken i hovrättens dom.

’Fastighetsbolagens hyresintäkter och räntebidrag, dvs. i praktiken samtliga intäkter i bolagen, har alltså, med undantag för det som användes för att betala nödvändiga driftskostnader, investerats i ett ytterst riskfyllt projekt i Lettland. Genom att i de svåra ekonomiska lägen som de olika fastighetsbolagen befann sig i vid tiden för investeringarna förfara på detta sätt är det uppenbart att fastighetsbolagens ordinarie fordringsägares utsikter till betalning minskades drastiskt eller i princip uteslöts. Vid sådant förhållande är det enligt hovrättens mening fråga om ett brottsligt avhändande i brottsbalkens mening.

Avhändandet är fullbordat när intäkterna i respektive fastighetsbolag har styrts över till något av förvaltningsbolagen, företrädesvis Ekfast, med avsikten att de skall investeras i hotellprojektet i Jurmala.’

I hovrättens yttrande uttalas därefter bl.a. följande. ’Även om det kunde ha uttrycks tydligare menar vi att det av dessa två stycken framgår *dels* att PM som företrädare för fastighetsbolagen har fört över betydande belopp från dessa till förvaltningsbolagen, som han också är företrädare för, i avsikt att investera pengarna i Lettland *dels* att det härigenom i vart fall framkallats en påtaglig fara för att fastighetsbolagen skulle komma på obestånd. Som vidare

framgår är avhändandet fullbordat när pengarna kommit förvaltningsbolagen tillgodo. De medel som investerats i Lettland är alltså inte fastighetsbolagens och har följaktligen inte gjorts för dessas räkning vilket hovrätten inte heller gjort gällande. Av domskälen kan vidare utläsas att hovrätten har ansett att PM insett att de åtgärder som han vidtagit fått de konsekvenser för fastighetsbolagen som angetts ovan.'

Hovrättens domskäl måste bedömas vara oklara till sin innebörd. Det framgår inte klart av skälen huruvida hovrätten ansåg att investeringarna i Lettland skett för fastighetsbolagens räkning eller inte. Den redogörelse för innebörden av domskälen som hovrätten redovisat i sitt yttrande kan emellertid inte anses oförenlig med vad som får anses framgå av domskälen. Därmed kan inte den slutsatsen dras att hovrätten i domen menat att investeringarna i Lettland skett för fastighetsbolagens räkning. Avhändandet har alltså varit fullbordat när pengarna kommit förvaltningsbolagen till godo. Hovrättens rättstillämpning kan under sådana förhållandena inte anses strida mot lag.

För den händelse hovrättens domskäl i stället skall förstås så att investeringarna i Lettland skett för fastighetsbolagens räkning uppkommer frågan om en investering, t.ex. om den är synnerligen riskfylld, någonsin kan utgöra ett avhändande enligt 11 kap. 1 § brottsbalken. I paragrafen talas om att någon förstör eller genom gåva eller *någon annan liknande åtgärd* avhänder sig egendom. Uttrycket *någon annan liknande åtgärd* har inte preciserats närmare i lagtexten. Inte heller av lagens förarbeten eller praxis framgår den närmare innebörden av uttrycket. Enligt förarbetena kan emellertid åtgärder som är direkt avsedda att skada borgenärernas intresse vara att betrakta som avhändande i paragrafens mening oberoende av hur förfarandet formellt juridiskt har utformats (prop.1985/86:30 s. 37).

Hovrätten har konstaterat att projektet i Lettland var ytterst riskfyllt och att fastighetsbolagens ordinarie fordringsägares utsikter till betalning minskades drastiskt eller i princip uteslöts. Ett brottsligt avhändande har därmed enligt hovrättens dom skett redan när fastighetsbolagens medel styrts över till något av förvaltningsbolagen. Hovrättens domskäl kan därmed uppfattas som att man inte ansett att det varit fråga om någon investering i egentlig mening utan snarare ett med gåva liknande avhändande. Även om transaktionerna med ett sådant synsätt alltså rent formellt kunnat betraktas som investeringar har de, med hänsyn till att det varit fråga om ett synnerligen riskfyllt projekt, i praktiken utgjort ett brottsligt avhändande som syftat till att skada borgenärernas intressen. Det har därmed funnits grund för hovrätten att döma PM för oredlighet mot borgenärer. Även om det inte finns något uttryckligt stöd för att tolka den aktuella straffbestämmelsen på detta sätt måste det ändå anses att det finns ett visst utrymme för en sådan tolkning. En sådan rättstillämpning kan därmed inte anses uppenbart strida mot lag.

Frågan om PM gjort sig skyldig till ett brottsligt avhändande var föremål för Högsta domstolens prövning både när hovrättens dom överklagades och i PMs förra resningsansökan. Den enda omständigheten av väsentlig betydelse i frågan om avhändande som tillkommit i detta ärende är hovrättens yttrande. I det beslut som fattades i anledning av den förra resningsansökningen ansåg Högsta domstolen att PM inte hade visat någon omständighet som kunde föranleda resning. Med hänsyn till vad som anförts ovan saknas det skäl att nu göra någon annan bedömning såvitt avser frågan om PM gjort sig skyldig till ett brottsligt avhändande.

På grund härav, och då PM ej heller i övrigt har visat någon omständighet som kan föranleda resning eller som utgör domvilla, skall hans ansökan om resning och klagan över domvilla avslås.

Överröstad i detta avseende ansluter jag mig i övrigt till majoriteten.”

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Johan Munck är av skiljaktig mening i frågan om målet åter bör prövas av hovrätten och anför:

”Jag ansluter mig till majoritetens uppfattning att Högsta domstolen är oförhindrad att pröva frågan om den rättstillämpning som lagts till grund för den fällande domen mot PM uppenbart strider mot lag och att hans ansökan om resning skall bifallas med stöd av 58 kap. 2 § 5 rättegångsbalken. Fråga uppkommer därefter om målet åter bör tas upp i hovrätten eller om, som PM i första hand yrkat, Högsta domstolen skall omedelbart ändra domen.

Förutsättningen för att Högsta domstolen skall kunna omedelbart ändra domen är enligt 58 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken att saken är uppenbar. Frågan om saken är uppenbar skall bedömas utifrån de förutsättningar som föreligger sedan resning ansetts böra beviljas och således med utgångspunkt i att det, i enlighet med vad Högsta domstolen funnit, står klart att PM inte kan dömas för oredlighet mot borgenärer på grundval av den bevisvärdering som kommit till uttryck i hovrättens dom.

För frågans bedömning är det utan betydelse att de förfaranden som hovrätten har lagt PM till last i och för sig torde ha kunnat föranleda ansvar för vårdslöshet mot borgenärer, eftersom sådant ansvar var preskriberat redan vid tidpunkten för delgivningen av stämning i målet. Det är alltså uppenbart att hovrätten med utgångspunkt i sin värdering av bevisningen borde ha frikänt PM från ansvar.

Det har förutsatts att möjligheten för Högsta domstolen att omedelbart ändra en dom efter resning skall ha särskild betydelse i fall då resning beviljas på grund av uppenbart lagstridig rättstillämpning (se NJA II 1943 s. 735) och Högsta domstolen har i praxis ofta utnyttjat denna möjlighet i sådana fall (jfr Welamson, Rättegång VI, 3 uppl. s. 237).

Frågan kompliceras emellertid i detta fall av att hovrättens, för PM förmånliga utgångspunkt att de investerade medlen använts för fastighetsbolagens räkning inte vid en bedömning på grundval av handlingarna i målet framstår som alldeles självklar och att man således inte kan bortse från möjligheten att hovrätten på samma sätt som tingsrätten kan komma till en annan uppfattning i denna del vid en förnyad prövning. I den meningen är saken alltså inte uppenbar. Med hänsyn härtill aktualiseras spørgsmålet om resningsinstansen, vid sin prövning av om saken är uppenbar i fall då resning beviljas på grund av lagstridig rättstillämpning, skall utgå från den lägre instansens bevisvärdering. Att så inte bör ske för det fall bevisvärderingen utgör en direkt följd av rättstillämpningsfelet förefaller klart. Så förhåller det sig emellertid inte i förevarande fall.

Det angivna spørgsmålet torde inte kunna besvaras generellt utan frågan måste lösas beroende på omständigheterna med utgångspunkt i uppenbarhetsregelns funktion och i en bedömning av om en förnyad handläggning vid den domstol som dömt sist är erforderlig för ett tillfredsställande underlag för avgörandet (jfr Welamson i SvJT 1982 s. 178 f.). I detta fall måste man beakta att det är fråga om ett utförligt motiverat ställningstagande av en enhällig hovrätt efter en långvarig huvudförhandling och att åtalet rör förhållanden som nu ligger mer än femton år tillbaka i tiden, något som gör det mindre sannolikt att ett bättre underlag kan föreligga vid en förnyad prövning av målet.

På grund av det anförda anser jag att målet bör tas upp till omedelbart avgörande av Högsta domstolen. Överröstad i detta avseende ansluter jag mig till majoriteten."